

Växt- och miljöavdelningen
Jens Weibull
jens.weibull@jordbruksverket.se

POM programrådsmöte nr 33, 2015-10-22

Närvarande:

Åsa Ahrland, SLU; Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Viktoria Hallberg, Sveriges hembygdsförbund; Mats Havström, Göteborgs Botaniska Trädgård; Annette Hägnefelt, NordGen; Eva Jansson, SLU/LTV-fak; Annett Kjellberg, Jordbruksverket (ordf.); Annica Larsdotter, FOR; Maria Nyman-Nilsson, Fredrikdals museer och trädgårdar; Maja Persson, LRF Trädgård; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekr.)

Anmält förhinder:

Anna Lindhagen, Naturvårdsverket

1. Öppnande

Annett Kjellberg öppnade mötet och välkomnade de tillfälliga ersättarna Annette Hägnefelt (NordGen) och Annica Larsdotter (FOR). Annett meddelade också att mötet skulle bli hennes sista eftersom hon vid årsskiftet börjar sin tjänst som kommunikationschef vid Jordbruksverket. Hon underströk hur stimulerande det hade varit att arbeta med POM och programrådet eftersom det – som hon uttryckte det – handlar om framtidsfrågor.

Dagordningen antogs.

2. Genomgång och uppföljning av minnesanteckningarna från vårmötet

Jens gick igenom minnesanteckningarna för vårmötet. Han informerade om att Riksantikvarieämbetet meddelat att de under det kommande verksamhetsåret inte kan prioritera medverkan i programrådet. Han berättade också att utdelningen av Guldärtan till Göran Svanfeldt hade stött på praktiska problem, och den därför ska delas ut vid ett senare tillfälle. Mats, Maria och Åsa hade synpunkter på vissa formuleringar, vilka har åtgärdats i den bilagda – och uppdaterade – versionen.

3. Förslag till uppdaterat PM rörande reviderat programråd (besluts punkt)

Jens gjorde en kort sammanfattning av de förändringar som hade gjorts i PM:n till följd av diskussionerna under vårmötet. Diskussionen kom mycket att handla

om när i tiden verksamhetsplaneringen respektive -utvärderingen bör göras. Rådet enades om att det bästa vore att ägna höstmötet åt planering, inkl. avvikelse-rapportering om det finns behov, samt lägga utvärderingen huvudsakligen under vårmötet. Viktoria hänvisade till sin stora organisation och menade att ett inslag av tidig planering redan under vårmötet vore värdefullt. Eva underströk att programrådet också måste tänka på att kunna prioritera bland olika aktiviteter, givet tillgång på medel.

Programrådet antog därefter den reviderade uppdragsbeskrivningen (bilaga 1).

4. Förslag till reviderade MTA från nationella genbanken för vegetativt förökade växter (beslutspunkt)

Jens inledde med att redovisa de justeringar som gjorts i texterna sedan vårmötet. Han betonade att de nu har utformats för att vara så enkla som möjligt, och pekade på att friskrivningsavsnittet rörande växternas identitet och sundhetsstatus har gjorts om. Några konkreta förslag kom fram under diskussionen:

- det är viktigt att göra en juridisk granskning av texterna,
- ersätt "egendomsskydd" med "immaterialrättsligt skydd", och
- betona att växter som säljs ska märkas med Grönt kulturarv®.

Rådet enades om att de reviderade utkasterna kompletteras enligt ovan, och att förslagen skickas ut på nytt efter att en juridisk bedömning har gjorts, för beslut *per capsulam*.

Maria undrade vad som gäller för den skörd som klonarkiven erhåller och Jens menade att ett hobby-MTA vore tillräckligt för en sådan situation. Vad gäller frågan om att bevaka växternas "sortnamn" underströks att programmet inte kommer att ha resurser att följa marknaden. Det kan inte uteslutas att sådana namnkonflikter kan komma att uppstå, men då får de lösas i samtal mellan genbankens ansvariga och mottagaren av växtmaterialet.

Ett hypotetiskt scenario handlade om växter som redan har donerats till, och inlemmats i, genbanken men som donatorn i ett senare skede sålt till tredje person som i sin tur tagit ut en immateriell rättighet på växten. Frågan är då om växten har "förverkats" rätten att ingå i genbanken? Annett föreslog att de juridiska konsekvenserna i ett sådant fall bör redas ut, vilket stöddes av programrådet.

5. Kommunikationsplan för POM 2016 (informationspunkt)

Till denna dagordningspunkt hade Ingela Grahn, kommunikator vid Jordbruksverkets kundavdelning, bjudits in. Bakgrunden är den nya strategins mål 8 om strategisk kommunikation. Ingela gick först igenom de grundläggande aspekterna i en kommunikationsplan varefter det hela övergick i en praktisk övning (bilaga 2) där programrådet arbetade med frågor som syfte, mottagare, aktiviteter, kanaler, vidareförmedlare, osv. Det konstaterades att skilda kommunikationsplaner behöver tas fram för invigningen av nationella genbanken 2016 samt invigningskonferensen. Diskussionen blev livlig

och stimulerande. Ingelas medverkan rönt stor uppskattning, och hon meddelade att hon gärna bistår i det kommande arbetet.

6. Informationsrundor

i. Aktörerna

De botaniska trädgårdarna (Mats Havström)

Göteborgs Botaniska Trädgård har länge fört en diskussion med Länsstyrelsen om integrerat artbevarande av den vilda floran och detta arbete har äntligen burit frukt i och med att man har fått ansvar för verksamheten.

Nya rekryteringar till trädgården omfattar intendenterna Åsa Krüger (varma växter) och Henrik Sjöman (bland annat det så kallade stadsträdsprojektet). Några andra botaniska trädgårdar söker ny chef (Bergianska) eller har just fått (Lund).

Det är angeläget att få igång klonarkiven vad gäller perennerna. Ett 10-tal torpspireor som samlats in av Botaniska Trädgården i samband med tidigare inventeringar har efter överenskommelse donerats till POM.

Slutligen: 2016 har utropats till det internationella baljväxtåret, och trädgården tillämnar nu programvaran [IrisBG](#) för dokumentation och informationshantering av samlingarna.

FOR (Annica Larsdotter)

Annicas ersättande av ordinarie ledamoten Solveig Sidblad blir sannolikt permanent eftersom Solveig förväntas lämna FOR för annat arbete. FOR arbetar vidare bland annat med remissvar kring invasiva arter, samt förslag på åtgärder för integration (stadsodlingsaktiviteter) och ”Barn i trädgård” som en möjlighet att återigen föra fram skolträdgårdarna.

POM-växterna är oerhört viktiga som växtmaterial i lämplig kulturmiljö.

Lantmännen Lantbruk (Bo Gertsson)

Företaget är i färd med att föra över en stor mängd material till NordGen som ”material in transition”, vilket innebär sorter med aktivt sortskydd (växtförädlarrätt) som inte får distribueras. Fullgod dokumentation är bitvis svår att finna.

Företagets samlingar dokumenterades i tid innan 12/10-2014 då Nagoyaprotokollet trädde i kraft. Frågan om regelverket är mycket viktig för industrin och kommer att tas upp vid nästa s.k. förädlardag i december.

Inom det nordiska PPP-samarbetet deltar man i ett nytt projekt som ska handla om automatiserad bildanalys i fält, eller ”fenotyping”. Därutöver deltar man i det nordiska nätverket – med baltiska partner – som går under namnet Nordic Plant Phenotyping network.

LRF Trädgård (Maja Persson)

Fortsätter främjandeverksamheten – nu i egen branschavdelning – inom ramen för FÖRMAK, dvs. POM:s föröknings- och marknadsföringsgrupp.

NordGen (Annette Hägnefelt)

Annette var denna gång ersättare för ordinarie ledamoten Jan Svensson. NordGen har gått igenom 14 nyrekryteringar de senaste två åren vilket skapar särskilda utmaningar. Tre tjänster har blivit två: Annette svarar för det nordiska PPP-projektet samt grönsaker och Ulrika Carlson-Nilsson för potatis, frukt, bär och prydnadsväxter.

PPP-arbetet fortsätter även om pengarna inte riktigt är på plats. En tredje projektutlysning har kungjorts och pågående projekt har gått igenom.

NordGen har antagit en 20-årig verksamhetsplan. Många nordiska förädlingsprogram har lagts ned och en hel del material har kommit in som genbanken måste ta ställning till. Det finns ett mycket stort förnygringsbehov; NordGen förökar i egen regi men kommer att behöva hjälp av externa parter. Stora utmaningar väntar. Det finns tankar om att utveckla s.k. bruksgenbanker och man planerar att ta fram en bok om fröodling. Under 2015 tog det speciella hobby Sortimentet slut på tre veckor.

Skogsstyrelsen (Sanna Black-Samuelsson)

Skogsfrö har nu för första gången lagrats in i säkerhetslagret på Svalbard. FAO har också antagit en global aktionsplan för skog och arbetet i Sverige fokuserar på att göra sektorn medveten om detta. Svenskt genbevarande sker i skyddade områden – exempelvis ask i åtta olika områden – med en viss storlek på bestånden, men det saknas samtidigt motsvarande skyddade områden för en rad arter. Vad gäller den naturliga förnygringen av gran och tall är trenden kraftigt minskande, vilket på sikt är mycket oroväckande. Den svenska ”portföljen” av genressurser inför kommande klimatförändringar är påfallande svag. Skogsstyrelsens fortsatta medverkan i programrådet är oklar.

SLU (Åsa Ahrland)

En rad pågående projekt och aktiviteter inom SLU är POM-relaterade.

- LAPF (Landskapsarkitektur, planering och förvaltning): utprovning av träarter för hårdgjord stadsmiljö (Henrik Sjöman) samt biodiversitet i staden, bl.a. gröna väggar med POM-växter (Ann-Marie Fransson)
- Biosystem och teknologi: artrika vallar på marginalmarker för bioenergiproduktion, samt ”ny svensk mat” i samarbete med NordGen (Georg Carlsson)
- Växtförädling (Balsgård): PPP-projekten kring äpple, havtorn och svarta vinbär, samt DNA-arbeten (Hilde Nybom, Kimmo Rumpunen)
- Stad & land (Uppsala): växtmaterialet i 1700-talets Linnés Hammarby (Claes Tollin, Karin Hallgren)

Sveriges friluftsmuseer (Maria Nyman-Nilsson)

År 2015 har varit bra med många aktiviteter (fruktutställning, ros dagar, ”påverkansdag” för lokala kulturpolitiker, m.m.). Det omlagda rosariet (sjukdomstryck) måste dock tyvärr läggas om på nytt (inkomna rotogräs). Fredriksdal kommer att

satsa mer på POM-växterna och mindre på rosorna framöver. Mellanlagret av POM-rosor är under avveckling.

Museet kommer att lägga mer fokus på ”rätt” råvaror i måltider, kakor, marmelad, m.m. En trovärdighetsfråga, menar Maria.

Klonarkivsvårdarna hade årets mycket uppskattade träff på Linnés Hammarby utanför Uppsala. Det finns en stor förväntan hos klonarkiven kring det framtida växtmaterialet.

Ett nytt gemensamt treårigt projekt – [Kunskapsunderlag för utvecklande skötsel i kulturhistoriskt värdefulla parker och trädgårdar](#) – har startats med Hantverkslaboratoriet i Mariestad som projektledare. Deltar i projektet gör bland andra Gunnebo slott, Fredriksdal och Julita.

Sveriges Hembygdsförbund (Viktoria Hallberg)

Förbundet under de senaste två åren samarbetat med NordGen i syfte att låta 20 lokalföreningar, spridda över landet, odla kulturarvssorter. Samarbetet har gett många goda exempel och medlemmarna vill gärna fortsätta.

Under 2016 firar förbundet sitt 100-årsjubileum – ”Hembygdens år”. Fokus kommer att ligga på berättandet, vilket är väl i linje med POM:s omfattande dokumentationsarbete, och firandet förväntas bli intensivt. Nordiska museet är samarbetspart.

Sveriges Pomologiska Sällskap (Krister Andersson)

2015 kommer att ihågkommas genom föreningens välbesökta 15-årsjubileum, men tyvärr också som ett riktigt dåligt fruktår vilket påverkade såväl fruktutställningar som de olika gruppernas arbete gällande beskrivningar (päron resp. stenfrukter).

I oktober 2016 planeras en stor pomologträff på Fredriksdal. Slutligen har föreningen, väl medveten om utmaningarna, föresatt sig att inventera gamla plantskolekataloger vad gäller äldre fruktsorter. Man planerar att börja med de största plantskolorna i landet. Det tipsades om vaksamhet beträffande synonymproblematiken.

ii. Samordningen vid SLU/LTV-fak. (Eva Jansson)

a. Nytt från LTV-fakulteten

Ämnesgrupp ”Historia och kulturarv” försvinner vid årsskiftet och POM förs då formellt över till ämnesgruppen ”Vegetationsbyggnad”.

b. Information

Budgetarbetet för 2016 pågår, parallellt med arbetet att formalisera organisationen kring den nationella genbanken inkl. bemanning och styrning. De bägge grupperna FÖRMAK och FoU har under året slagits samman till en enda. En bok om samlingen av svenska humlekloner kommer att ligga klar inom mindre än ett halvår.

c. Mässor, Grönt kulturarv®

POM deltog i Elmia Garden 29-30 september med monter och föredrag. Under mässan presenterades såpnejlikan 'Kvinnsgroda', den fyllda vita pimpinellrosen 'Valdemarsvik' och pelargonerna 'Karna' och 'Drottningminne' som nya Grönt kulturarv[®]-växter. Ett antal äldre äpplesorter kommer också att lanseras. Mer information finns på [hemsidan](#).

d. Utvärdering, bevarande och nyttjande

Provodlingen beräknas vara avslutad vid utgången av 2015, liksom urvalen av växter till nationella genbanken. Planteringen av material fortsätter under hösten och en del återstående material också under 2016. Invigningen av genbanken är 15 juni 2016 (se dp 6.iii.d).

e. Möten

Programmet har under andra halvåret medverkat i en rad olika sammanhang, bland annat med presentation inför NordGens styrelse 10 september och vid byggnadsvårdskonventet i Mariestad 30 september - 2 oktober. Därutöver har POM i Alnarp besökts av danska frösamlare inkl. ämbetsmän och politiker (två tillfällen) och Statens Fastighetsverk 18 september.

iii. Jordbruksverket (Jens Weibull)

a. Fortsatt process kring POM-strategin och budget för 2016/2017

Den nya strategin beslutades vid DD-dragning 1 juli 2015 och skickades samma dag till Näringsdepartementet för kännedom. En kort avstämning hölls 9 september med Carina Knorpp/N-dep, och en längre genomgång är planerad till 24 november.

För 2016 är beskedet åtminstone samma rambudget som tidigare; merkostnaderna för genbanksinvigningen och den planerade konferensen får hanteras separat. För 2017 utgör strategin underlag för de budgetförhandlingar som börjar redan efter årsskiftet 2015/16. Den begärda ökningen omfattar både en kostnadskompensation och planerade nya aktiviteter.

b. Status för genomförande av EU:s förordning om Nagoyaprotokollet

Användarnas skyldigheter vad gäller s.k. efterlevnad trädde i kraft 12 oktober 2015, ett år efter att EU-förordningen började att gälla. Under året har medlemsstaterna förhandlat fram en s.k. genomförandeförordning ([1866/2015 \(EU\)](#)) som beskriver hur man ska tolka och genomföra vissa delar av förordningen (register över samlingar, övervakning av användarnas efterlevnad, samt bästa praxis).

Jordbruksverket har medverkat i den första delleranssen av Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om (grund)förordningens ([511/2014 \(EU\)](#)) genomförande. Det innehåller bland annat förslag på behöriga myndigheter, ansvarsfördelning och författningsändringar i Miljöbalken. Förslagen som gäller de återstående delarna i regeringsuppdraget – nationell kontaktpunkt resp. dialog med användare – ska slutredovisas 31 mars 2016.

c. Organisationsförändringar inom JV

Annett Kjellberg slutar som enhetschef för Regelenheten vid årsskiftet. Det är idag inte klart om hon kommer att ersättas. Programrådet kommer att informeras om ev. beslut i god tid innan nästa möte.

d. Juni 2016: invigning av nationella genbanken samt kulturväxtseminarium

Den nationella genbanken för vegetativt förökade växter invigs under eftermiddagen 15 juni 2016. Landsbygdsministern har accepterat att medverka i invigningsceremonin. Ett brett deltagande, även nordiskt, kan förväntas. Det är viktigt att POM:s många aktörer kan delta. Programmet föreslås förutom guidningar också innehålla en ”mångfaldsgata” där aktörerna kan medverka.

Det är också ett lämpligt tillfälle att dela ut en, eller möjligen flera, guldärtor. Programrådets medlemmar ombads därför att fundera över lämpliga kandidater.

Dagen efter anordnas ett kulturväxtseminarium under den preliminära titeln ”Kulturväxternas nytta”. Syftet är att ställa den odlade mångfalden i bred belysning och ge god tid för möten, frågor och samtal. Sex föredragshållare är planerade, inkl. panelsamtal under ledning av en moderator. Inbjudan kommer att gå ut brett till programmets hela nätverk, inkl. nordiska partner. Språket blir på svenska/skandinaviska. Deltagarna i mångfaldsgatan ges möjlighet att ställa ut i samband med konferensen.

Inbjudan till bägge evenemangen kommer att skickas i mitten av januari. Flera av programrådets ledamöter önskade se en mer fängslande och utmanande konferenstitel. Förslag är varmt välkomna och skickas lämpligen till Jens.

7. Övriga frågor

i. Ny kontakt för SKUD vid SLU

Svensk kulturväxtdatabas, SKUD, administreras formellt av SLU. Den nuvarande kontaktpersonen för SKUD vid SLU, Anders Nilsson, går i pension under våren 2016. En ersättare bör därför utses.

Programrådet uppdrog åt SLU att komma med förslag på ny kontaktperson.

Maja Persson meddelade att utökad finansiering från näringen inte är aktuell. Jens informerade om att budgeten i den nya POM-strategin innehåller en budgetpost för SKUD.

ii. Kandidater till Guldärtan

[Se ovan 6.iii.d ang. invigningen]

8. Plats och tidpunkt för nästa möte

Programrådets **vårmöte** 2016 hålls **15 mars** på **Sveriges Hembygdsförbund** i Stockholm.

Bilaga 1

1. Programrådets fokus

En ombildat programråd¹ bör inledningsvis formellt anta POM:s nya strategi för Fas III (2016-2020). Ett sådant godkännande innebär att de utsedda ledamöterna godkänner strategins grundläggande innehåll, dess plan för genomförande och föreslagna ansvarsfördelning. Huvuduppgifterna bör därefter vara att

- årligen följa upp och mot bakgrund av uppställda indikatorer stämna av arbetet såsom det har dragits upp i strategin för Fas III
- utifrån respektive kompetensområde medverka i verksamhetsplaneringen, samt ge råd och anvisningar för programmets genomförande
- ge förslag på nya åtgärder för bevarande och hållbart bruk av växtgenetiska resurser
- i förekommande fall besluta om fördelning av medel till FoU, seminarier och liknande
- yttra sig över förslag till svenska ledamöter i NordGens växtslagsvisa arbetsgrupper
- utgöra remissorgan för Sveriges arbete för klimatanpassning, samt,
- på begäran utgöra remissorgan även för andra frågor av policykaraktär.

2. Principer avseende ledamöterna i programrådet

Förslag på representant lämnas av tillfrågad aktör efter inbjudan av Jordbruksverket. Ledamöterna föreslås bli tillsatta för hela programperioden, dvs. fem år (2016-2020). Formellt beslut om programrådets sammansättning tas av Jordbruksverket (Avdelningschefen vid Växt- och miljöavdelningen). Varje ledamot ska ha ett formellt mandat av sin huvudman/organisation (underbilaga 1.1) att delta i programrådet.

Om en utsedd ledamot avträder sitt uppdrag under mandatperioden, ska en efterträdare utses.

3. Programrådets arbetssätt

- i. Programrådet möts formellt två gånger per år där vårmötet huvudsakligen ägnas uppföljning av mål och åtgärder i strategin och höstmötet framför allt verksamhetsplanering, avvikelserapportering samt någon särskilt angelägen eller tematisk fråga. Mötena hålls i Jönköping samt någon alternerande plats i landet.

¹ Utnämning av nya ledamöter i nya programrådet fr.o.m. 2016 ska ha skett senast 2015-12-31.

- ii. Programrådet leds av Jordbruksverket som utgör sekretariat och förbereder underlag inför mötena.
- iii. Jordbruksverket kallar till möte minst tre veckor i förväg. Eventuella underlag ska skickas ut senast en vecka innan möte.
- iv. Aktörer kan även kalla till möte om det finns stöd hos en majoritet av programrådets ledamöter. Samma tidsgränser som i (iii) gäller.
- v. Programrådet kan vid behov bjuda in intressenter och sakkunniga utanför kretsen av ledamöter.
- vi. Dagordningen bör ha en tydlig indelning i beslutspunkter, yttranden, uppföljning, orientering/information, m.m. Rådet skulle därmed kunna bistå Jordbruksverket i vissa frågor.
- vii. Programrådet är beslutsfälligt om mer än hälften av ledamöterna närvarar. Röst kan även avläggas skriftligen.
- viii. Beslut som fattas av programrådet ska uppfattas som rekommendationer till Jordbruksverket, i myndighetens vidare kontakter med ansvarigt departement.
- ix. Jordbruksverket svarar för möteskostnaderna. Varje deltagande aktör deltar på frivillig basis och svarar för de egna resekostnaderna.

Underbilaga 1.1

Förslag på formaliserat mandat

”[Förnamn Efternamn] har formellt utsetts att representera [Organisation] för att

- bevaka POM:s verksamhet utifrån organisationens perspektiv;
- bidra med sitt kunnande och sin kompetens;
- aktivt medverka till att målen i POM:s strategi för 2016-2020 uppnås och att programrådets fokus upprätthålls genom att
 - i. årligen följa upp och stämma av arbetet såsom det har dragits upp i strategin för Fas III i form av indikatorer och ansvarsfördelning
 - ii. utifrån sitt kompetensområde medverka i verksamhetsplaneringen, samt ge råd och anvisningar för programmets genomförande
 - iii. ge förslag på nya åtgärder för bevarande och hållbart bruk av växtgenetiska resurser
 - iv. i förekommande fall besluta om fördelning av medel till FoU, seminarier och liknande
 - v. yttra sig över förslag till svenska ledamöter i NordGens växtslagsvisa arbetsgrupper, och
 - vi. på begäran utgöra remissorgan för frågor av policykaraktär;

samt ges mandat att aktivt återkoppla förslag och diskussioner till relevanta aktörer inom organisationen.

[Ort, Datum]

[Chef eller motsvarande]

Bilaga 2

Resultat från improviserad kommunikationsplaneövning med Ingela Grahn, Jordbruksverket/Kommunikationsavd. (dagordningspunkt 5). Exemplet som behandlades var invigningen av nationella genbanken.

Aktiviteter	Målgrupper	Budskap	Kanaler	Ansvariga
15 Juni Invigning genbanken "Den odtrade mångfaldens myta" Konferens Egen Kommunikationsplan	Intressenter inkl. mäsöbor Inventörare Programrådet Universitet/ forskare "Hedersgäster" Planteskolor Höringen Representanter för nationella genbanken Departement Kommuner/Landskaping Nordiska kollegor Medier	Bevara, bruka utveckla! Gemensamt Kulturarv Växer åt alla! Kick off! Hur fortsätter vi? Genbanksöj- -parlörarn "Mångfalds- gata"	Mejl Personlig & inbjudan POM:s webbplats Pressmeddelande Pressinbjudan Mat- och trädgårdsbliggare Fika stunder Smaka på POM	